

ВСТУПНЕ СЛОВО

Гаврилюк Володимир Іванович
*начальник Управління Міністерства
 внутрішніх справ України в Хмельницькій
 області, генерал-майор міліції*

Взаємодія міліції з громадськими формуваннями по запобіганню корисливо-насильницьким злочинам неповнолітніх

*Шановні гості!
 Пані й панове! Шановні колеги!*

Ніякому сумніву не підлягає справедливність тверджень про те, що профілактика ранньої злочинності, тобто злочинності серед неповнолітніх, – має бути дійсним змістом юстиції цивілізованого суспільства.

Для подолання негативних явищ у підлітковому середовищі Управлінням МВС України в Хмельницькій області спільно із зацікавленими установами та організаціями проводяться різного роду заходи виховного характеру. Метою їх проведення є залучення вихованців спеціальних навчальних закладів для дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, дітей із неблагополучних сімей, – до спорту, культурно-масових заходів, їх фізичного, патріотичного та культурного розвитку, прищеплення навичок здорового способу життя.

В цілому, робота проводиться за такими напрямками:

- виховні заходи та допомога в організації дозвілля;
- соціальна робота з дітьми-сиротами, із неблагополучних сімей та позбавленими батьківського піклування;
- створення позитивного іміджу міліції та профілактика підліткової злочинності;
- правова та профорієнтаційна допомога.

Починаючи з 2007 року напередодні Міжнародного дня захисту дітей ініційовано проведення обласних змагань із футболу між учнями шкіл-інтернатів та дітей із неблагополучних сімей. Прийнято рішення надати цим змаганням статусу постійних. Внаслідок вдалого передового досвіду, – аналогічні змагання проведені по всій Україні. У 2008 році в місті Хмельницькому відбулись міжобласні змагання з футболу між командами вихованців шкіл-інтернатів 9-ти областей Західного регіону та регіональні змагання з пляжного футболу «Зірки Дністра» у Новоушицькому районі, за результатами яких призове місце здобула команда Шепетівської школи-пансіонату, яка в подальшому прийняла участь у фінальних змаганнях в місті Одеса.

Подільські міліціонери постійно відвідують підшефні школи-інтернати, прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу, вручаючи їх вихованцям подарунки. У виховному дитячому спеціальному будинку обласного центру для дітей віком від 3 до 6 років обладнано та відкрито автомобільне містечко.

У рамках проекту «Красо України Поділля» постійно організуються туристичні подорожі історичними та славетними місцями Поділля, щоразу в яких приймають участь порядки п'яти сотень дітей-сиріт.

За ініціативи Управління МВС України в області проведено телемарафон, завдяки чому, зібрано кошти в сумі близько 200-т тисяч гривень та спрямовано на відкриття у м.Полонному державного закладу – обласного Центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Щасливе дитинство».

У жовтні минулого року УМВСУ в області спільно з Хмельницьким міським центром зайнятості з метою професійної орієнтації та соціальної реабілітації неповнолітніх, які перебувають на профілактичних обліках в ОВС, забезпечення їх зайнятості, – проведено «Ярмарку професій» за участю 9-ти професійно-технічних училищ, які презентували кращі професії для випускників загальноосвітніх шкіл, профілактуюмих кримінальною міліцією у справах дітей. На зустріч запрошувались й інші підоблікові, які ніде не навчались і не виражали потреб у працевлаштуванні.

З метою пропагування іміджу міліції організовано відвідування молоддю територіальних органів і підрозділів внутрішніх справ області для ознайомлення з організацією їх роботи. Зокрема, керівництво Кам'янець-Подільського міськвідділу міліції на протязі останніх років організує Дні відкритих дверей для вихованців шкіл-інтернатів міста, під час яких дітям детально розповідається про основні завдання кожного підрозділу міліції. Дані заходи, а також роль ОВС у проведенні профілактичної роботи серед підростаючого покоління систематично висвітлюються у засобах масової інформації.

Налагоджено тісну взаємодію з неурядовими організаціями. Як в минулому, так і поточному роках за участю представників різних релігійних конфесій та представників органів місцевої влади проведено круглі столи, мета яких: привернути увагу громадськості на необхідність духовного оздоровлення підліткового середовища.

Не дивлячись на вжиті організаційні заходи попереджувального характеру, – проблема профілактики протиправних дій неповнолітніх потребує особливих робочих заходів. Причому, чим раніше будуть виявлені несприятливі чинники, здатні спровокувати розвиток девіацій поведінки, тим більш показовим буде подальше зниження рівня негативних явищ.

На сьогоднішній день, в області профілакується 1149 неблагополучних сімей, в яких виховуються неповнолітні діти. Наразі, на обліку в міліції перебуває понад 860 неповнолітніх, з яких: кожен п'ятий систематично бродяжить, жебракує, залишає сім'ю, тобто фактично знаходиться під впливом кримінальних елементів (160). За останні п'ять років до позбавлення волі засуджено близько 250 неповнолітніх; виявлено 1250 дітей, які жебракували та займались бродяжництвом.

Цифри вражаючі. Для проведення ранньої профілактики проблемних підлітків слід системно працювати над оновленням Єдиного банку даних про сім'ї, де діти перебувають у складних життєвих обставинах, з різних причин не відвідують школу, займаються бродяжництвом, торгівлею на ринках, знаходяться поза контролем батьків і навчальних закладів. Ці діти потребують посиленої уваги та надання розширеної інформації про свої права та обов'язки (зокрема, щодо повернення до школи, захисту від згубного впливу батьків і оточення).

Наступне. Раніше, як Ви знаєте, здійснювався жорсткий контроль за працевлаштуванням випускників шкіл, профтехучилищ. Їм допомагали влаштуватись на роботу, на непрацюючих неповнолітніх впливали як державні, так і громадські організації. Тепер ця система повністю розпалась. Нині жодна державна структура, не кажучи вже про громадські організації, не має даних про працевлаштування випускників 9-11 класів та професійних навчальних закладів і не несе відповідальності за їх подальше місце в суспільстві. Лише протягом минулого року вибірковими перевірками, здійсненими працівниками міліції, виявлено понад 2 тисячі випускників шкіл та профтехучилищ, хто не зміг працевлаштуватись або продовжити навчання. Кримінальна міліція у справах дітей самостійно неспроможна впливати на ці процеси, а тому визріває ситуація ускладнення профілактики вчинення даною категорією осіб правопорушень, адже незайнятість молоді і злочинність, – це саме ті соціальні явища, які взаємозалежні.

Профілактичні заходи з боку органів освіти, молоді та спорту недостатні. Програми протидії наркоманії, алкоголізму, злочинам у сфері суспільної моралі в повній мірі не виконуються. Пропаганда боротьби з цими явищами, позакласна робота практично не ведуться. Школами та іншими навчальними закладами не достатньо вживаються заходи щодо виявлення учнів на ранній стадії вживання наркотиків і спиртних напоїв, не проводиться робота з сім'ями неблагополучних неповнолітніх – наркоманів і алкоголіків. Вживання «важких» наркотиків підлітками поки що незначне. Це, зокрема, пов'язано з високою вартістю на них. Останнім часом можна говорити про нове поняття молодіжної субкультури – «наркокультура». Сучасні молоді люди розглядають наркотики як більш серйознішу проблему порівняно з алкогольними напоями, але не сприймають її як надто небезпечну.

Гостра і актуальна проблема, до якої хотілося б привернути Вашу увагу, – це пияцтво, яке вважається ледь не дитячою забавою. І справді, напоями із вмістом алкоголю зловживають неповнолітні та молодь на дискотеках, інших культурно-розважальних закладах. А система профілактичних заходів щодо запобігання пияцтву майже повністю зруйнована. Ми не маємо права байдуже споглядати за алкогольним нашествям, а зобов'язані діяти. Безумовно, справу боротьби з пияцтвом не можна доводити до абсурду, як це бувало раніше, але й мовчати – це потурати злу.

Рекламуються спиртні напої сумнівної якості. Комерційна торгівля пропонує населенню винно-горілчані вироби мало що не усіх країн світу. Органи місцевої влади та самоврядування повинні негайно переглянути мережу підприємств торгівлі і харчування, що мають право продавати горілчані вироби. А факти, коли горілку продають прямо на вулиці з рук, слід викоринити.

Після неодноразових інформацій органів внутрішніх справ з питань посилення профілактичного впливу і протидії проявам пияцтва та алкоголізму серед населення, Хмельницька міська рада рішенням двадцять четвертої сесії від 08.04.2009 №54 встановила обмеження для продажу алкогольних напоїв в обласному центрі, зокрема, в торговельних закладах – з 11.00 до 22.00 години та в закладах ресторанного господарства – з 11.00 до 23.00 години. Доцільно було б і в інших містах та районних центрах обмежити торгівлю алкогольними напоями у нічний час.

Сьогодні все більш актуальною стає проблема протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Набувають поширення факти розповсюдження порнографічної продукції у комп'ютерній мережі, зумовлені легким доступом до її інформаційних ресурсів, анонімністю та великим колом споживачів. У сучасних умовах ймовірно не лише надати порнографічну продукцію всіх видів, форматів та будь-якої якості, а й отримати значні матеріальні прибутки.

Зважаючи на те, що дедалі більше до всесвітньої мережі долучаються діти, - цей вид злочинів набуває особливого резонансу. Втім брак технічних можливостей щодо належного контролю за змістом інформації потурає безкарності осіб, причетних до виготовлення та розповсюдження порнографічної продукції. Відповідно до частини другої статті 301 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за розповсюдження серед неповнолітніх творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру. Однак, складність документування цього виду злочинів полягає у специфічності його предмету, - порнографічних творах та зображеннях, які потребують спеціальних експертних досліджень із залученням широкого кола фахівців галузей науки, культури та мистецтва.

Робота з виявлення та постановки на підлітків-правопорушників на ранній стадії їх становлення на шлях протиправної діяльності, - дала змогу більш ефективно профілакувати та упереджувати злочини і правопорушення з їх боку. В результаті, за останніх 5-ть років кількість злочинів, скоєних неповнолітніми проти власності, - зменшилась, а їх рівень в структурі неповнолітньої злочинності знизився із 85-ти до 62-х відсотків. На другому місці по валу, - є злочини насильницького спрямування та проти громадського порядку. Але тут прослідковується зростання. Так, якщо у 2004 році таких злочинів підлітками скоєно 46, то у 2008 році - 89. Насторожує збільшення, - із 8-ми до 50-ти - числа злочинів проти моральності, коли жертвами стають неповнолітні. Тому акцент віддано індивідуальній роботі з потенційними хуліганами, особами, які розповсюджують продукцію порнографічного характеру.

Виникає необхідність створити комплексну інноваційну модель профілактики злочинності серед неповнолітніх, зумовлену передусім потребою в новій, більш ефективній системі реагування на правопорушення та профілактику злочинності серед них. Ця модель має замінити неефективний каральний підхід, що залишився у спадок від радянського тоталітаризму. Наразі, для створення інноваційної моделі основну увагу приділяємо запобіганню правопорушенням, усуваючи їхні ймовірні причини та обставини, що можуть спонукати підлітків чинити протиправні дії; створюємо умови для того, щоб молоді люди взяли на себе належну відповідальність за свої вчинки, тобто, усвідомили наслідки скоєного й спрямували свої дії на виправлення їх та відновлення взаємовідносин в громаді; передбачаємо активну участь громадськості в процесі реабілітації дітей та молоді, які перебувають у конфлікті із Законом або виявляють девіантну поведінку, надання підтримки та допомоги в її ресоціалізації.

Зміни на краще в криміногенній ситуації вбачаються там, де проблеми боротьби зі злочинністю вирішуються конкретно, комплексно і системно, де вони стали предметом постійної уваги місцевих органів влади і правоохоронців не тільки в заходах і програмах, а в конкретних діях. Прикладом цього може стати досвід міста Кам'янець-Подільський, де, незважаючи на всі негаразди і труднощі, на місцевому рівні вживаються дієві заходи, щоб мінімізувати негативні наслідки сучасного соціального буття молоді і неповнолітніх.

Кількісний склад громадського формування, створеного ще у 2004 році, а в минулому році реорганізованого в «Міську дружину» шляхом об'єднання двох студентських загонів «Сапсан» (Кам'янець-Подільський національний університет) та «Кобра» (Кам'янець-Подільський аграрний технічний університет), а також новоствореного загону при міській раді, який очолив керівник оргвідділу, - налічує 100 чоловік. Для забезпечення поточної діяльності функціонує виконавчий орган (штаб) в кількості 5-ти чоловік. Контроль за фінансово-господарською діяльністю виконавчого органу здійснює ревізійна комісія, яка обирається із числа членів громадського формування.

Фінансування діяльності громадського формування здійснюється Кам'янець-Подільською міською радою. Зокрема, для заохочення найбільш активних членів формування при несенні служби з охорони громадського порядку, співпраці з різними службами Кам'янець-Подільського міськвідділу міліції останній раз виділено 27 тис. грн., за які закуплено формений одяг (зимового і літнього зразка), оплачено виготовлення шевронів єдиного зразка для всіх членів формування. Як на літньому, так і на зимовому одязі на рукавній шеврони: на правому рукаві - герб міста Кам'янець-Подільський, на лівому - емблема «Міська дружина».

У липні 2008 року керівництвом Кам'янець-Подільського МВ прийнято рішення про створення на базі міського відділу внутрішніх справ Центру, який би зміг допомагати членам громадського формування підвищувати свій професійний рівень. Очолив його підполковник

міліції Микола Семенишин. Для підвищення майстерності членів загону старшим інспектором по роботі з населенням постійно розробляються тематичні плани занять та лекції, які проводяться найбільш підготовленими працівниками міськвідділу. Темі занять розраховані на ознайомлення членів загону з нормативними актами, які регламентують правову діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку, з розпорядженнями державної виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Після проходження навчання та здачі відповідних заліків, – кожному члену формування видається сертифікат про проходження правової та спеціальної підготовки.

Відповідно до складених графіків члени громадського формування заступають на охорону громадського порядку в місті Кам'янець-Подільський спільно з працівниками міліції. На маршрути патрулювання разом із працівниками патрульної служби, інших підрозділів міськвідділу виходять члени громадського формування «Міська дружина». За перший квартал 2009 року члени громадського формування здійснили 93 рейди по відпрацюванню міста, 125 осіб затримано за адміністративні правопорушення, серед яких підлітки та молодь.

Члени загонів «Кобра» та «Сапсан» також забезпечують охорону громадського порядку під час проведення культурно-масових заходів в навчальних закладах, студентських гуртожитках та за місцем їх створення.

Крім того, члени «Міської дружини» активно приймають участь у забезпеченні охорони громадського порядку під час проведення громадсько-політичних, спортивно-видовищних заходів та урочистостей, які відбуваються в місті. Те, що під час проведення зазначених заходів не було допущено грубих порушень громадського порядку, вчинення тяжких резонансних злочинів – результат спільних скоординованих та злагоджених дій, як з боку працівників правоохоронних органів, так і зі сторони членів громадського формування.

Ведеться співпраця і зі службами міської ради Кам'янець-Подільського. Взяти хоча б за приклад проведення сумісних рейдів разом з працівниками відділу торгівлі і захисту прав споживачів з виявлення порушень правил торгівлі. Щоквартально керівний склад громадського формування «Міська дружина» підводить підсумки виконаної роботи, доповідає виконавчому комітету міської ради. Звіт перед громадою висвітлюється на сторінках місцевих газет.

Результат такої взаємодії дав швидкий ефект. За останніх 5-ть років у місті Кам'янець-Подільський рівень неповнолітньої злочинності знижено на третину (*із 107-ми злочинів до 71-го*); не допущено спричинення тяжких тілесних ушкоджень, одиничні факти умисних вбивств у 2004 та 2007 роках, у 2008 році вчинено один розбій, а в поточному – жодного. Відслідковується зменшення кількості грабежів (*із 16-ти у 2004 році до 1-го у 2008 році*). Майже на половину (*із 57-ми у 2004 році до 34-х у 2008 році*) зменшилось число скоєних неповнолітніми крадіжок. Завдяки впровадженню новітніх методів протидії злочинам у сфері суспільної моралі, зокрема моніторингу комп'ютерної мережі «Інтернет», з 3-х до 11-ти збільшилась кількість притягнутих до кримінальної відповідальності осіб, які займались розповсюдженням серед неповнолітніх творів, зображень та інших предметів порнографічного характеру.

Під кінець хотів би наголосити, що в умовах економічної кризи не просто проходять реформи. Безробіття росте з причин скорочення обсягів виробництва продукції чи надання послуг підприємствами. Звільняють кваліфікованих робітників та службовців, або ж вони самі звільняються через вкрай низький рівень оплати праці. Натомість, є досить велика кількість ВУЗів «сумнівних» рівнів акредитації, які подекуди не сертифіковані, не відповідають державним вимогам щодо надання кваліфікованої освіти та не дають змоги отримати затребувані на ринку праці професії. Стрімко зменшується число державних місць у вищих навчальних закладах. Також в державі є досить великою плата за навчання молоді, - в окремих ВУЗах суттєво вища ніж в багатьох європейських країнах (Німеччині, Франції, Іспанії, Польщі).

Ці та інші проблеми призводять до того, що молодь, замість того щоб здобувати освіту, працювати, приносячи доходи державі, – починає бродяжити, жебракувати, ставати на злочинний шлях.

Вирішення даних проблем потребує державницького підходу, як з боку центральних, так і місцевих органів виконавчої влади. Необхідно впровадити широкий спектр соціальних послуг з формування мотивації до праці, зокрема з профорієнтації, професійного навчання та перенавчання, підвищення кваліфікації за професіями, які мають попит на ринку праці, надання дотацій роботодавцям, які працевлаштовують молодь. Нам же – правоохоронцям – слід більш ефективно стояти на заслоні порушень Закону.